

adások, azoknak kihatásai kerülnek bemutatásra. A szerző korrektül és helyesen mutat rá arra a valóságra, hogy ha az ún. klasszikus színházi szintet nem is ütötték meg, hatásaiban azonban mindig elérték a céljukat; a keresztény nevelést, a lelki erősítést, a csüggedt emberek bátorítását szolgálták. Mindenképpen a kommunista időszakban íródott színdarabok emberformáló jellegükben, keresztény értékeket közvetítő szerepükkel pozitív hatásuk elvitathatatlan.

A disszertáció metodológiaiilag megfelel a tudományos elvárásoknak. Korrektül és helyesen kezelte a levéltári okiratokat, a témával kapcsolatos folyóiratokat és könyvészetet. Ügyesen egybe tudta dolgozni stilisztikailag is a különféle korszakban keletkezett dokumentumokat. Szép stílusban megírt munka. A teológiai terminológiát helyesen alkalmazza. Bármennyire is az irodalom terén mozog, már a választott téma miatt is, a teológiai értelmezés, a teológiai jelleg végigvonul a dolgozatban.

Mindent összegezve, tisztelettel ajánlom a doktori bizottságnak elfogadásra, és javasolom, hogy Bodó Márta kandidátus elnyerje a teológiai doktori fokozatot.

Kolozsvár, 2007. december 10.

Dr. Marton József
egyetemi tanár, tudományos irányító

Az iskoladráma szerepe a nevelésben, az erdélyi katolikus iskolákban.

Szakmai vélemény

Az elmúlt néhány hónapra, egy évre visszatekintő időszakban a BBTE Római Katolikus Tanárképző Kara doktori iskolája igen vaskos korpuszokkal sietett igazolni a katolikus tudományosság létjogosultságát és életképességét. Ha csak e néhány nap történéseit nézzük, meggyőződhetünk erről: három nagy terjedelmű doktori disszertáció került az elbírálók asztalára, komoly erőpróba elé állítva őket. A témák változatossága jól átgondolt, sok dimenzióban, de mégis egységesen haladó kutatási terv meglétét sejteti, amelyhez megnyugtató kiegészítésként járul hozzá a kidolgozás magas színvonala, a szerzők sok helyen átütő tudományos vagy szemléletbeli eredetisége, fiatalos dinamizmusa és töretlen lendülete.

Jelen dolgozat a *Theatrum Mundi* széles, változatos és színes világába kalauzol el bennünket. Pontosabban ennek az egyik szeletével ismertet meg: az egyházi, tegyük hozzá rögtön, pedagógiai célokat szolgáló színjátszással, vagy szakmai nevén az iskoladrámával. A *theatrum mundi* akár pejoratív is lehet, amennyiben csak a külső látszatra és formai megjelenítésre tekint, és nem a belső tartalomra is. Ez a külső és a belső örökös feszültségét és drámaiságát juttatja eszünkbe. Kérdésünk ezek után az, hogy csak a látványra tekintő megjelenítésnek mennyire van létjogosultsága egy olyan egyházban, ahol a külsőség jelentős ugyan, de annál fontosabb, lényegesebb, sőt egzisztenciát és örök üdvösséget érintő a valaha létezett legértékesebb lényeg: Krisztus áldozata. Erről külső formára és látványos megjelenítésre terelni a figyelmet nemcsak hiba vagy tévedés, de egyenesen vétek. Ide tartozik a másik kérdés is, amely akkor vetődik fel, amikor a dolgozat első részegységének tematikájára tekintünk: van-e létjogosultsága az olyan drámának, amely nem keresztény környezetben született és fejlődött

ki, a keresztény közeg önnön benső lényegéből adódóan, hanem valamennyi elemével pogány kulturális környezetből került át keresztény térfélre?

Amikor így tettem fel a kérdést, beismerem, az alaphelyzetig csupaszítom le azt. Sokkal bonyolultabb ez, s kiválóan megmutatkozik a szerző célra tekintő figyelmességének számos jelében. Van-e jogosultsága az egyházban a drámának? Igen, van, mondhatjuk akár közösen is, amennyiben lehet beszélni, sőt beszélünk is kell a krisztusi élet, a mise- vagy a Krisztus-áldozat drámaiságáról, sőt maga a liturgia is felépíthető a dramaturgia elemeiből, anélkül, hogy ezek valamennyire is befolyásolnák vagy eltakarnák az isteni áldozat lényegét vagy a krisztusi élet teljes, igaz tartalmát. Hiszen nem *l'art pour l'art* a mi kereszténységünk, nem tartalom nélküli forma, noha sok esetben bizony a külső megjelenés, a látszat eltakarni látszik annak lényegét. Istennek viszont gondja van arra, hogy a szubsztancia alkalomról alkalomra mindig átüssön és dominálja az accidenciát. Ez történik meg akkor, amikor a pogány kultur-termékként keresztény környezetbe átvett dráma külső elemei átadják és alárendelik magukat az üzenet közvetítésének, és egyezményes szállítóeszközökként (*pactionale vehiculum*) alapvető isteni feladatot kezdenek el teljesíteni: nemcsak ismeretet és tudást, hanem valamivel többet is szállítanak, olyasvalamit, ami már túl van a kifejezések mindennapi jelentésén: a szavak földi alakja körüli vibrálásban ott van mind a szeretet, mind a transzcendens szellemi dinamizmust sugárzó ereje.

Párhuzamként álljon előttünk a teológiai tudományosság területéről vett eset: valamikor a középkor folyamán a pogány filozófus, Arisztotelész dialektikáját vette át az egyház azért, hogy a keresztény tanítás szerteágazó és már-már medertelenné váló hitbeli ismerethalmazát rendszerbe szedje. Ha meg lehetett tenni a dogmatikai alapigazságokkal ezt, mennyivel inkább meg lehet, sőt meg is kell tenni azzal a krisztusi vagy bibliai példával, amelynek átadását és továbbterjesztését Isten reánk bízta, még úgy is, hogy korszakok, személyekre és korosztályok értelmi szintjéhez alkalmazva tegyük azt.

A dolgozat három arányos, terjedelmében azonos méretű egységekre oszlik fel. Az első részben a szerző megpróbálja nyomon követni a dráma és a pedagógiai célzatú keresztény iskoladráma útját a legrégebbi koroktól kezdve a reneszánsz és reformáció, illetve a katolikus restauráció időszakáig. Szó van itt a görög és római drámáról, a korai kereszténység és a színház viszonyáról, az egyházatyák színházellenes viszonyulásáról, aztán a középkori színjáték kialakulásáról, a liturgikus dráma nézőkre gyakorolt hatásáról, a magyar nyelvterületen kialakult dráma fejlődéséről, végül pedig a reneszánsz és humanizmus iskolamintájáról, nevelési elveiről. A szerző egyetlen oldalban foglalja össze a protestáns iskolarendszer kialakulását és jellemzőit, amelynek olvasása után az olvasóban akár hiányérzet is támadhat, hiszen arányaihoz és hatásához képest eléggé alulreprezentált. Hadd utaljunk ezzel kapcsolatosan arra is, hogy a protestáns iskolarendszerből kinövő iskoladráma jelentős összehasonlítási alapként is használható lett volna. Erről viszont nem szól a szerző, noha több élvonalbeli történész és kultúrtörténész is felhívta a figyelmet a protestáns iskoladrámában rejlő tudományos és nyelvi találcokra. A következő egységben a szerzetesi közösségekben kialakult iskoladráma történetét követi végig, alaposan bemutatván a rendek oktatási rendszerének specifikumait. Valamennyi Erdélyben honos szerzetesrendről szó van itt. A harmadik egységben átfogott korszakban közelebb kerül a jelenkorhoz, hiszen az a 20. század időszakát tárgyalja a modernkori időszak minden jellemzőivel. Szó van ebben a népnevelésről, az iskolai színpadról, a katolikus iskoladráma jellegzetességeiről, a papok színdarabjairól, ami mind a katolikus iskoladráma hagyományainak túlélését iga-

zolja. A munkát igen alapos és terjedelmes konklúzió-együttes zárja, csaknem tíz tétellel.

A munka interdiszciplináris: történelmi keretbe illesztett oktatás-elmélet, pedagógiai specifikum, de ugyanakkor része a színháztörténetnek is. A témát történelmi hosszmet-szetben igyekszik szemléltetni, miközben fenomenológiai mélyfúrással törekszik megragadni és kifejtetni annak valamennyi részletét, megközelítése tudományos és magas szintű, nyelvezete akadémikus, birtokolja az értekező próza kifejezési kelléktárát. Annak ellenére, hogy a téma igen nagy merítésű (csaknem két és fél évezredet fog át), Bodó Márta a kutatás és feldolgozás buktatóit figyelmes szelektálással példásan megoldotta, munkája jól példázza, hogyan kell lényegre törően szelektálni, amikor ilyen hatalmas korszakról van szó. Írása ott lesz eredeti és az eddigi szakirodalmat kiegészítő, ahol a fel nem tárt levéltári anyagot vizsgálja és ismerteti, az érseki levéltárból vagy a státus irat-anyagából.

Összefoglalva az írás elolvasása során felgyűlt észrevételeimet, elmondhatom, hogy Bodó Márta munkája alapos, részletes, de részletkérdésekben nem elmerülő, lényegre törő, nyelvezete megfelelő, áttekinthető, világos és pontos. Tudományos módszere és feldolgozási módja a témához igazodik. A dolgozat tartalma, a vizsgált témára tekintő konklúziók mind helyénvalóak, a kor kultúrtörténeti kontextusából önként adódnak. A dolgozatot elfogadásra javasolom.

Kolozsvár, 2007 decembere

Buzogány Dezső
egyetemi tanár